

ВЕЛИКИ РАТ(1914-1918) И ВЛАСОТИНЧАНИ

THE GREAT WAR (1914 – 1918) AND THE PEOPLE FROM VLASOTINCE

Аутори:

АНЂЕЛА ЂОРЂЕВИЋ, ученица VIII р. Основне школе“Свети Сава“-Гложане,
члан Ф.Д.В. “Хистифор Црниловић-Кица”, Власотинце
Регионални центар за таленте, Врање

Ментор:

Стојан Ковачевић, проф. историје

Vlasotince 2015

ВЕЛИКИ РАТ(1914-1918) И ВЛАСОТИНЧАНИ

Аутор: **АНЂЕЛА ЂОРЂЕВИЋ**., ученица VIII р. Основне школе “Свети Сава”-
Гложане, чланица Ф.Д.В. “Хистифор Црниловић-Кица”, Власотинце

Регионални центар за таленте, Врање

Ментор: **Стојан Ковачевић**, проф. историје

РЕЗИМЕ

Људи из Јужне Србије су слободи Србије дали видан допринос и ушли у поменик патриозма и јунаштва. Бранећи своју земљу, свој национални опстанак, власотиначки хероји су се храбро борили и гинули у Церској и Колубарској бици, на Дрини, у одбрани Београда, пробоју Солунског фронта и коначном ослобођењу Србије 1918. године. Власотиначки крај може бити поносан на 14 витеза, јунака ослобођења српске војске: генералом Глигоријем Јовановићем, подпуковником Владимиром Ђекићем, редовом Рафајлом Филиповићем, наредником Јаковом Миловановићем, поднаредником Петром Милићем из Дадинца, наредником Јорданом Спасићем, поднаредником Влајком Величковићем из Дедине Баре, поднаредником Драгутином Вељковићем из Гара и капларом Драгутином Коцићем из Свођа.

Кључне речи: патриотизам, хероизам, Солунски фронт, национални опстанак, хероји

SUMMARY

People from South Serbia contributed a lot to the freedom of Serbia and entered into reminiscence of patriotism and heroism. Defending their own country, their national survival, the heroes from Vlasotince fought bravely and died in the battles Cer and Kolubara, on the Drina, defending Belgrade, in breakthrough of Salonika front and final liberation of Serbia in 1918. The area of Vlasotince can be proud of 14 knights of freedom, heroes of Serbian Army: general Gligorije Jovanović, lieutenant – colonel Vladimir Đekić, soldier Rafajlo Filipović, sergeant Jakov Milovanović, junior captain Vasilije Stojanović, then junior sergeant Petar milić from Dadince, sergeant Jordan Spasić, junior sergeant Vlajko Veličković from Dedina Bara, junior sergeant Dragutin Veljković from gar and corporal Dragutin Kocić from Svodje.

Key words: Patriotism, heroism, the Salonika front, national survival, heroes

УВОД

Балканско полуострво било је мост између средње Европе и Блиског истока и имало је око 40 милиона становника које ниједан блок није занемаривао. Тако распламсала борба за сировине, јефтину радну снагу, оружје...!! милиона Јужних Словена живело је под влашћу пет држава, једанаест покрајинских управа и тринаест законодавстава. Највећи део Ј.Словена био је у оквиру Аустро-Угарске, Османлијског царства и Италије. Аустро-Угарска и Немачка, две германске силе нису имале сасвим исту политику на Балкану: На састанку у Мирџштергу 3. октобра 1903., руски цар Никола II и аустро-угарски владар Фрањо Јосиф покушали су да склопе споразум о подели интересних сфера на Балканском полуострву.

Аустро-Угарска је искористила ослабљени руски утицај на Балкану који је био изазван због рата са Јапаном 1904. године. Србија и Црна гора отпочеле су разговоре о савезу, а Србија и Бугарска су закључиле савез који је предвиђао и царинску унију између две земље.

Беч је отпочео царински рат против Србије који је трајао са прекидима више од пет година. Затворене су границе за увоз српске стоке и меса. Србија је успешно изашла из царинског рата. Извоз је развила преко турске територије као и преко Дунава, пронашла нова тржишта и онемогућила економску блокаду. Почела је да се развија и прерађивачка индустрија, тако да је уместо живе стоке извожено месо.

Француска индустрија захтева монопол у изградњи железница и сукобљава се са енглеским, белгијским и немачким капиталом. Немачки капитал конкурисао је француском у Србији на пољу изградње железница, а 1911. и у набавкама брдске артиљерије.

Италија је стрепела од продирања Аустро-Угарске на Балкан. У Србији су стално истицали потребу за изградњу пруге за Јадранско море како би се олакшао извоз робе. А српско-аустријски царински рат само је убрзао те планове.

7. октобра 1908. Аустро-Угарска је прогласила анексију БиХ и извршила је све војне припреме за упад у Србију, а у Србији је извршена мобилизација војске. Руско јавно мњење стаје на страну Србије. И енглеска влада у анексији види опасност у продирању Немачке на исток и угрожавање њихових позиција у Средоземљу и на Блиском истоку. Између балканских држава водили су се дуги дипломатски преговори да би се у пролеће 1912. закључили коначни тајни уговори. Своју сагласност дале су Русија и Француска а затим и Италија.

13. марта 1912. Склопљен је уговор између Србије и Бугарске, по коме је требало водити против Турске војске на југу офанзивне војничке операције, а на северу прма Аустро-Угарској бити у офанзиви. Уговорена је територијална подела Македоније и утврђена спорна зона. Руски цар Никола II изабран је за арбитра између две краљевине приликом поделе спорних зона. Уговор предвиђа излазак Србије преко Албаније на Јадранско море.

[1] А. Митровић, *Продор на Балкан и Србија од 1908. до 1914.*

[2] С. Скоко-П. Опачић, *Први Балкански рат 1912. до 1913.*

ВЕЛИКИ РАТ (1914-1918) И ВЛАСОТИНЧАНИ

Јужносрбијанцу су слободи Србије дали видан допринос и ушли у поменик патриотизма и јунаштва. Бранећи своју земљу свој национални опстанак, Власотинчани су се храбро борили у току Првог светског рата у Првом пешадијском пуку Моравске дивизије. Храбро су се борили и гинули у Церској и Колубарској бици, на Дрини, у одбрани Београда, пробоју Солунског фронта и коначном ослобођењу Србије 1918. године.

Власотинчани су масовно учествовали и у Топличком устанку 1917. године. У самом Власотинцу и околини вођене су устаничке борбе. Бугарски окупатор сурово је казнио српски народ а посебно устаничке крајеве. Само из власотиначког среза стрељано је 210 Срба. Бугари су силовали преко 50 удатих жена и девојака, спалили су 297 кућа и батинали 246 људи, жена и деце.

У Српској војсци било је много храбрих војника и виших официра из Власотинца и околине. Власотиначки крај може се подичити са 14 витеза слободе-јунака српске војске: генералом Глигоријем Јовановићем, потпуковником Владимиром Ђекићем, редовом Рафајлом Филиповићем, наредником Јаковом Миловановићем, поднаредником Миланом Митићем, затим дивизијским генералом Александром Станковићем из Грделице, капетаном Василијем Стојановићем и редовом Игњатом Стаменковићем из Брићевља, редовом Глигоријем Стаменковићем из Предејана, потом поднаредником Петром Милићем из Дадинца, наредником Јорданом Спасићем, поднаредником Влајком Величковићем из Дедине баре, поднаредником Драгутином Вељковићем из Гара и капларом Драгутином Коцићем из Свођа. О њиховом јунаштву остали су историјски записи за ове и будуће генерације.

Генерал Глигорије Јовановић
из Власотинца

Генерал Глигорије Јовановић

Генерал Григорије Јовановић је био ратни ветеран из оба балканска и оба светска рата. Јунаштво је испољио у чувеним биткама српске војске : 1912. с Турцима, 1913. с Бугарима, 1914-1915. са Аустријанцима и 1916-1918. године на Солунском фронту са бугарско-немачком војском. У борбама на Куманову, Битољу, Церу, Колубари, Дрини и Кајмакчалану. Њихове јуначке груди красила су највиша српска и савезничка одликовања: Карађорђева звезда, златне Обилићеве медаље, два ордена Белог орла, француски златни крст и друга.

[3] П. Станковић Љуба Власотинце и околина у ратовима и револуцији- 1903-1943,- 1979.год.

Пуковник Владимир Ђекић
из Власотинца

Пуковник Владимир Ц. Ђекић

Пуковник Владимир Ц. Ђекић је постао ратничка легенда. Јунаштво је испољио у ратовима с Турцима 1912. и са Бугарима 1913. године. Посебну личну храброст и умешност командовања својом ратном јединицом испољио је у Првом светском рату 1914-1915. године. Четири пута је рањен: у борби са Турцима 8. септембра 1912, затим у борбама са Аустријанцима 12. новембра 1914. и 28. и 29. новембра 1915. године за време Макензенове офанзиве на Србију. За осведочену личну храброст и пожртвовање одликован је Карађорђевоом звездом и другим српским одлицима.

Јаков Миловановић
из Власотинца

Наредник Јаков (Тасе) Миловановић

Када је обављен рат с Турцима 1912, дохватио је пушку са дуvara и пошао у бој. Јунаштво је испољио у рату с Бугарима и рањен је у леву ногу 1913. године. Војевање је наставио и у Првом светском рату 1914-1918. године. личну храброст је испољио у борби код Крупња. Одликован је многим медаљама.

Милан Митић
из Власотинца

Поднаредник Милан (Ставре) Митић

Поднаредник Милан (Ставре) Митић је учесник у балканским ратовима 1912-1913. године. Личну храброст и јунаштво испољио је у Првом светском рату. Био је узоран јунак 1. пешадијског пука. Јунаштво је испољио на Церу, Дрини и Колубари. Из боја у бој ишао је као у “сватове”. Одликован је златним војничким орденом Карађорђевоом са мачевима “за храбро држање у рату 1914. и 1915. године”.

Јунаци српске војске из Власотинца били су и Рафајло Филиповић, редов и носилац сребрног војничког одликовања Карађорђеве звезде са мачевима, затим Хаџи Тома Манић, потпуковник Урош П. Црниловић, Драгутин К. Горуновић и други. Хаџи Тома Манић испољио је јунаштво у два балканска и Првом светском рату. Његове јуначке груди

красиле су српске медаље и крстови. Био је и мецена српске књиге и пријатељ песника Војислава Ј. Илића Млађег.

Потпуковник Урош П.
Црниловић из Власотинца

Потпуковник Урош П. Црниловић

Потпуковник Урош П. Црниловић је био атлетичар. За његово име везано је прво спортско Соколско друштво у Власотинцу. Храбре војничке врлине и јунаштво Црниловић је испољио у борбама 1912. с Турцима, затим 1913. са Бугарима и Арнаутима. У Први светски рат ушао је као наредник прве батерије Моравске дивизије. Јунаштво је испољио на Церу, Дрини, Колубари, за време Макензове офанзиве на Србију 1915. и на Солунском фронту 1916-1918. године. Црниловићева изузетна храброст дошла је до изражаја за време пробоја Солунског фронта 1918. године. На челу извиднице заробио је команданта 28. бугарског пука, 4 официра и 7 војника и олакшао Српској војсци поседовање положаја на Кучковом камену. И на Овчем пољу, захваљујући Црниловићу, Бугари су потучени и натерани у панично повлачење. Командир батерије Мића Марковић предложио је Црниловића за одликовање. После пробоја Солунског фронта, Урош П. Црниловић хитао је родном крају и 7. октобра 1918. године први ушао у још неослобођено Власотинце. Патрола аустријске војске заробила га је, одузела му коња и оружје и потерала га испред своје јединице до Душника, код Ниша. За време Нишке операције, 12. октобра 1918. године, српска војска је ослободила Ниш и одробила капетана прве класе Црниловића. Одликован је златном медаљом Милош Обилић, Белим орлом и другим српским одличјима и споменицима.

Драгутин К. Горуновић
из Власотинца

Драгутин К. Горуновић

Драгутин К. Горуновић је као регрут, учествовао је у рату 1912. са Турцима и 1913. са Бугарима. Истакао се као вешт борац и одликован је за испољену храброст. Такође, јунаштво је исказао у борбама са Швабама на Церу, Колубари и Дрини и за време Макензенове офанзиве на Србију 1915. године. На свом коњу прешао је 1915. године, албанске гудуре и стигао на Крф, а одатле на Солунски фронт. После пробоја Солунског фронта, Драгутин је стигао у родно Власотинце, а одатле продужио ратну маршруту све до Темишвара, где је умро од тифуса.

Генерал Александар Ј.
Станковић из Грделице

Генерал Александар Ј. Станковић

Генерал Александар Ј. Станковић у српској војсци брзо је напредовао и до балканских ратова као командир чете у 14. и 16. пешадијском пуку. Као борац и српски официр, Александар се истакао 1912. у борби с Турцима и 1913. у рату са Бугарима. Одликован је са више одликовања. Јунаштво је испољио и у Првом светском рату, на Церу, на Косанином врху, где је 6. Августа 1914. рањен, и у Колубарској бици, када је 30. новембра по други пут рањен. Прошао је Албанију 1915. и стигао на Крф, одакле одлази у Добруцу ради образовања Српске добровољачке дивизије. Био је командант 4. добровољачког пука. Рањен је 25. августа 1916. у борби са Бугарима код села Кара Синана.

Петар Илић
из Дадинца

Поднаредник Петар (Марка) Илић

Војни кадар служио је 1900-1902. године у неборачкој чети у Нишу. Ратну одисеју започео је у 2 чети 3. батаљона 1. пешадијског пука, 2. позива. Јунаштво је испољио 1912. у рату са Турцима и 1913. са Бугарима. Велику храброст испољио је 1914. и 1915. године на Церу, Дрини и Колубари. Заробљен је новембра 1915. године, приликом одступања српске војске, на положају Сува Река, код Призрена. За испољено јунаштво одликован је златним војничким орденом Карађорђевог звезде са мачевима, златном Медаљом Обилић за храброст у рату 1914. и 1915. године.

Драгутин Вељковић
из Гара

Наредник Драгутин (Златка) Вељковић

Наредник Драгутин (Златка) Вељковић је служио војни кадар 1910-1911. године у митраљеском одељењу 1. пешадијског пука "Књаза Милоша Великог". Ратну одисеју започео је 1912. у борби са Турцима, а 1913. са Бугарима где је испољио личну храброст и војничко лукавство. Продужио је војевање и у Првом светском рату. Истакао се у борбама на Церу, Дрини, Врапчевом брду, Колубари као наредник митраљеског одељења 1. пешадијског пука, 1. позива. Одликован је златним војничким орденом Карађорђевог звезде са мачевима "зато што је на положају на Врапчевом брду, у борби са Аустро-угарском војском, предузео команду митраљеским одељењем после погибије претпостављених старешина,

успешно одбио непријатељски напад и истовремено спасао заставу 1. пешадијског пука" носилац је и златне медаље Обилић за храброст и руског ордена Светог Ђорђа 1. степена. У Колубарској бици 1914. године тешко је рањен у обе ноге. Са неисцељеним ранама прешао је Албанију, стигао на Крф, а после излечења наставио ратну одисеју и на Солунском фронту 1916-1918. Године.

[4] Д. Туревић Јунаци звезденог пука-Лесковац 1990.

Драгутин Коцић
из Свођа

Киплар Драгутин (Крсте) Коцић

Придружио се српској војсци од априла 1913. године до априла 1919. године. Као редов 3. Цете 1. Батаљона 1. Песадијског пука ратовао је 1913. са Буга-рима, затим у Првом светском рату, на Церу, Дрини, Колубари и Липолисту против Шваба. Рањен је 30. Новембра 1914. године код Авале, на месту зв. Велика Страна. Изузетно јунаштво испољио је 1915. године. Одликован је златним војничким орденом Карађођевог звезде са мачевима “ зато што је 1915. године, приликом повлачења код Аранђеловца и села Липолиста својим пожртвовањем спасио ропства два вода из 3. чете 1. батаљона 1. пешадијског пука 1. позива а који су били опкољени од стране непријатеља”.

Влајко Величковић
из Дедине Баре

Поднаредник Влајко (Николе) Величковић

Војни кадар је служио 1911. године у 2. батерији Моравског артиљеријског пука у Нишу. Учесник је балканских ратова 1912. са Турцима и 1913. са Бугарима. Личну храброст испољио је у Првом светском рату 1914-1918. године. Јунаштво је испољио у бици на Церу, Дрини и Колубари 1914. Затим приликом Макензенове офанзиве на Србију 1915. године. У повлачењу српске војске према Албанији Влајко је новембра 1915. године заробљен у Ђаковици од Бугара. Златним војничким орденом одликован је “ за показану храброст на положају Мачков камен 27,28 и 29. августа 1914. године”.

Јордан Спасић
из Бојшине

Наредник Јордан (Димитрија) Спасић

Војнички кадар је служио 1913. године у 2. чети 3. батаљона 1.пешадијског пука. Храбре војничке врлине испољио је у Првом светском рату 1914. на Церу, Дрини, Колубари, за време Макензенове офанзиве на Србију 1915. године. Јордан је прешао Албанију пешице и доживео голготу, стигао на Крф и продужио ратну одисеју на Солунском фронту 1916-1918. Године. Истакао се у борби на положају Црна река 1916. године и одликован је највишим српским и француским одличјем. Јордан Спасић, јунак српске војске, носилац је сребрног војничког ордена Карађорђевог звезде са мачевима, затим златне и сребрне Медаље Обилић за храброст, француске медаље са златном звездом и других медаља, крстова и ратних

споменица 1915-1918. год.

ЗАХВАЛНОСТ ДУГУЈЕМО СЛЕДЕЋИМ ОСОБАМА:

-свом ментору , професору историје Стојану Ковачевићу,што нас је заинтересовао за овај предмет,као и на интересовању показаном за нас и наш рад
-првенствено директорки школе Марији Павловић пруженој подршци
-педагогу школе Милена Ђокић на пруженој подршци и разумевању за наша ваннаставна интересовања
-школском библиотекару Александри Јовић на помоћи што се литературе тиче

ЗАКЉУЧАК

Бранећи своју отаџбину и свој национални опстанак, српски народ се 1912-1918. јуначки борио против здружених окупаторских снага Бугарске Аустроугарске, Немачке и извојевао величанствене победе код Куманова и Битоља, на Церу, Дрини, Колубари, у одбрани Београда и на Солунском фронту (1916-1918.) године. Победе српског оружја усле су у историју ратова света као узор родољубља и јунаштва, као и уметност српских официра у командовању у ратним операцијама на српском ратишту и на Солунском фронту. У Првом светском рату Србија је изгубила 1.340.000 људи. Само ратне 1914. Године страдала су 153.373 војника, 8.074 подофицира и 2.110 официра. На маршу смрти преко Албаније страдало је 77.400 војника, подофицира и официра, затим 217.455 деце, жена и људи, а на Солунском фронту погинуло је 42.725 српских војника.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- [1] *А.Митровић, Продор на Балкан и Србија од 1908.до 1914.*
- [2] *С.Скоко-П.Опачић, Први Балкански рат 1912.до 1913.*
- [3] *П. Станковић Љуба Власотинце и околина у ратовима и револуцији- 1903-1943, 1979.год.*
- [4] *Д. Туревић Јунаци звезденог пука-Лесковац 1990.*
- [5] *Власотиначки зборник 2003.*